

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор _____ проф. Цепенда І.Є.
«27» червня 2018 р.

Протокол від 27 червня 2018 р.
засідання Вченої ради університету;
із внесеними змінами протоколом № 6
від 26 червня 2020 р.,
введеними в дію наказом ректора
№ 189 від 30 березня 2021 р.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ЗА
ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

РОЗДІЛ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності в навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Магістр – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом (науковою установою) в результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

Підготовка магістра завершується захистом дипломної роботи.

Дипломна робота (ДР) – це самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна праця, що синтезує підсумок теоретичної та практичної підготовки в межах нормативної й варіативної складових освітніх програм підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти та є формою контролю набутих студентом у процесі навчання інтегрованих знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійних обов'язків.

Дипломну роботу на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти виконують державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі.

Міждисциплінарна дипломна робота – це окрема кваліфікаційна робота, яку здійснюють студенти різних спеціальностей чи галузей освіти в межах однієї теми чи проекту. Для захисту такої роботи створюють екзаменаційну комісію (ЕК) з фахівців відповідних спеціальностей. Якщо результати ДР містять інформацію з кількох сфер знань, то до складу ЕК додатково вводять фахівців із цих спеціальностей та додають рецензію з другої спеціальності.

1. 1 Мета і завдання дипломної роботи

Дипломну роботу виконують на основі поглибленого вивчення спеціальної вітчизняної та зарубіжної літератури, прогресивного досвіду з обраної проблеми, а також результатів власних досліджень визначеного об'єкта з метою вирішення встановлених прикладних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності. ДР повинна містити результати теоретичних і прикладних досліджень, носити творчий характер.

Метою підготовки ДР є виявлення вміння студента самостійно виконати наукове дослідження з обраної проблеми, продемонструвати набуті під час навчання професійні компетенції в науково-дослідній царині.

Робота має засвідчити рівень фахової підготовленості її автора до професійної діяльності, а саме:

- ступінь оволодіння теоретичними знаннями у певній сфері діяльності;
- вміння узагальнювати та аналізувати наукові джерела і фактичні дані;

- здатність працювати з нормативно-правовими актами;
- уміння творчо використовувати сучасні методики дослідження, напрацьовані у галузях знань, та сучасні інформаційні технології;
- здатність до забезпечення інноваційної діяльності в процесі виконання своїх професійних (функціональних) обов'язків.

Основні етапи підготовки та виконання дипломної роботи:

- вибір та затвердження теми;
- складання та затвердження індивідуального завдання;
- формування плану роботи;
- розробка методики та написання роботи (проекту, творчого проекту, портфоліо тощо);
- оформлення роботи;
- перевірка на академічний плагіат;
- попередній захист ДР на випусковій кафедрі та допуск її до захисту в екзаменаційній комісії;
- рецензування;
- захист на засіданні екзаменаційної комісії.

1. 2 Основні вимоги до дипломної роботи

Дипломна робота як кваліфікаційна робота повинна бути актуальною, містити елементи наукової новизни, виконана відповідно до сучасних досягнень науки, вдало поєднувати елементи теоретичних досліджень та практичної складової, відповідати науковим дослідженням кафедр навчального закладу.

Дипломна робота повинна містити:

- системний теоретичний аналіз предмета дослідження;
- результати особисто проведених комплексних досліджень і аналіз прикладних проблем відповідно до теми дослідження;
- оригінальні особисті результати;
- обґрунтовані реальні пропозиції щодо удосконалення різних аспектів професійної діяльності відповідно до предмета дослідження.

Крім того, бути:

- належно оформленою і мати всі необхідні супровідні документи;
- апробованою (наукова публікація, участь у наукових конференціях, концертах, наукових, творчих проектах тощо).

Тема дипломної роботи повинна бути, за можливості, короткою, відповідати обраній спеціальності та вказувати на проблему, яка буде вирішуватися. Тематика повинна відповідати професійним завданням, зафіксованим в освітній програмі спеціальності.

Закріплення теми дипломної роботи, призначення наукового керівника затверджується на засіданні випускової кафедри.

1. 3 Структура дипломної роботи

Дипломна робота як оригінальне теоретико-прикладне дослідження повинна мати певну логіку побудови, послідовність і завершеність.

Дипломна робота повинна мати:

- індивідуальне завдання;
- відгук наукового керівника;
- одну рецензію фахівця з досліджуваної проблеми з вченим ступенем і/або званням (внутрішню або зовнішню);
- анотацію про зміст і результати дослідження українською мовою обсягом до 0,5 сторінки;
- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основну частину:
  - перший розділ – теоретичний ;
  - наступні розділи – дослідницько-аналітичні чи дослідницько-творчі – структурно вибудовуються відповідно до змісту та основних завдань, сформульованих студентом. На спеціальностях «Дизайн», «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» останній розділ, як правило, присвячений аналізу творчого проекту, що є частиною дипломної роботи;
- висновки до розділів;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

1. 4 Вимоги до структури та змісту дипломної роботи

Титульний аркуш ДР містить (*додаток А*):

- найменування вищого навчального закладу, де виконана ДР;
- назву підрозділу;
- назву кафедри;
- освітній рівень, на який претендує здобувач;
- тему ДР;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- найменування спеціальності;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника;
- відомості про рецензента;
- місто і рік захисту роботи.

Індивідуальне завдання (додаток Б) видає керівник дипломної роботи. У ньому визначається план роботи, завдання, терміни виконання. Індивідуальне завдання затверджується на засіданні випускової кафедри. В ньому визначено план роботи, напрямок, завдання і терміни виконання.

Відгук наукового керівника (додаток В) розкриває особистість здобувача як дослідника, його науково-дослідницький рівень.

Рецензія (внутрішня або зовнішня) відображає аналіз ДР фахівцем з

досліджуваної проблеми, який має науковий ступінь і/ або вчене звання.

Зміст (додаток Г) подають на початку ДР. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Зміст має відображати суть теми, її складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її.

Перелік умовних позначень, символів, одиниць вимірювання, скорочень подається за необхідності у вигляді окремого списку. Додатково їхнє пояснення наводиться в тексті при першому згадуванні. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться.

Вступ (не більше ніж 3 сторінки) окреслює наукове обґрунтування актуальності обраної теми, у ньому відзначають мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, наводять перелік застосованих методів дослідження, вказують наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, засвідчують апробацію результатів роботи, загальну характеристику структури й обсягу дипломної роботи.

Загальну характеристику дипломної роботи подають у такій послідовності.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу нормативно-правової бази, порівняння з відомим вирішенням проблеми, визначення суперечностей, які необхідно розв'язати, обґрунтовують актуальність і доцільність роботи.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження. Від чіткості поставлених завдань залежать структура дипломної роботи, логіка, системність, можливість досягнення мети дослідження та формулювання обґрунтованих висновків. Тому варто дотримуватись логічної послідовності дієслів при формулюванні завдань. Наприклад, використовувати такі слова: розглянути, дослідити, дати характеристику; провести, здійснити; розкрити; критично проаналізувати; оцінити; виявити, визначити, виділити, виокремити; систематизувати, структурувати; узагальнити, класифікувати; окреслити; обґрунтувати; довести; розробити; сформулювати, сформулювати; запропонувати, внести пропозиції, розробити рекомендації тощо.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію й обрано для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети.

Наукова новизна одержаних результатів характеризує особистий внесок автора у вирішення досліджуваної проблеми. Потрібно чітко сформулювати наукові положення, запропоновані студентом самостійно, зосереджуючи

особливу увагу на ступені досягнутої при цьому новизни.

Виділяють такі ступені наукової новизни результатів дослідження:

— запропоновано принципово нові в даній галузі знання (вперше здійснено..., одержано..., розроблено..., визначено...);

— науковий результат розширює або доповнює відомі теоретичні чи практичні положення, вносить у них нові елементи (удосконалено..., розширено..., доповнено...);

— науковий результат конкретизує та уточнює відомі положення, використовує відомі методи для дослідження нових об'єктів і явищ (набуло подальшого розвитку..., уточнено...).

Наукова новизна може виявлятися в теоретичних положеннях, які вперше сформульовано і змістовно обґрунтовано; методичних рекомендаціях, які впроваджено у практику і які спричиняють суттєвий вплив на досягнення нових результатів.

При формулюванні наукової новизни можна використовувати такі вирази: «вперше здійснено комплексне...», «науково узагальнено та систематизовано...», «розроблено модель (чи методику)...», «досліджено специфічні зв'язки...», «визначено причинно-наслідкові зв'язки, фактори впливу...». Використовуючи наведені вирази, варто конкретизувати особистий внесок автора з відповідними поясненнями. Не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в роботі зроблено, а насправді наукової новизни виявити неможливо.

Практичне значення одержаних результатів

У дипломній роботі треба подати відомості про практичне застосування одержаних результатів або рекомендації, як їх використати.

Апробація результатів роботи. Зазначається, на яких науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах оприлюднено результати дослідження, що викладені в дипломній роботі. Вказується кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, де опубліковані результати роботи.

Якщо автор брав участь у науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, засіданнях наукового гуртка із оголошенням результатів своєї роботи, результати досліджень були використані у промислових чи інших випробовуваннях чи впроваджені у практику та має цьому підтвердження (опубліковані тези, статті або програма конференції за темою роботи, у якій студент брав участь), слід зазначити загальну кількість конференцій, їх назву, рік та місце проведення, а також вказати кількість публікацій із цієї теми.

Структура дипломної роботи. Подають перелік структурних елементів дипломної роботи та відомості про обсяг.

Основна частина дипломної роботи може складатися з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. В основних розділах дипломної роботи автор подає

- огляд літератури за темою та обґрунтовує вибір напряму досліджень;
- наводить методи вирішення завдань та їхні порівняльні характеристики;

- описує хід дослідження, вичерпно викладає результати власних досліджень, зазначає в чому полягає їх новизна.

Автор повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів та порівняти одержані результати з аналогічними результатами вітчизняних та зарубіжних дослідників, обґрунтувати необхідність додаткових досліджень.

У кінці кожного розділу формулюють стислі висновки до нього.

При написанні дипломної роботи студенту рекомендується використовувати наукові праці професорсько-викладацького складу підрозділу.

Висновки. У висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати, одержані в роботі. Вони повинні містити стислий виклад актуальності теми, зроблених оцінок та узагальнень під час аналізу, а також пропозицій автора. Ознайомлення з висновками повинно сформувати уявлення про досягнення автором дипломної роботи поставленої мети і завдань.

Список використаних джерел (додаток Д) свідчить про обсяг опрацьованих джерел, рівень вивчення досліджуваної проблеми. Усі використані джерела нумерують і розміщують у списку в певній послідовності, а саме:

- список використаної джерельної бази можна розміщувати в порядку появи посилання на них у тексті;
- в алфавітному (кирилиця, латиниця) порядку прізвищ перших авторів або заголовків;
- у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дипломній може оформлятися за вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій:

1. MLA (Modern Language Association) style.
2. APA1, 2 (American Psychological Association) style.
3. Chicago/Turabianstyle1.
4. Harvard style1.
5. ACS (American Chemical Society) style.
6. AIP (American Institute of Physics) style.
7. IEEE (Institute of Electrical and Electronics Engineers) style.
8. Vancouver style1.
9. OSCOLA.
10. APS (American Physics Society) style.
11. Springer MathPhys Style.

Додатки використовують для повноти сприйняття викладеного в роботі матеріалу. До них вносяться допоміжні матеріали:

- проміжні математичні доведення, формули;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання задач із використанням комп'ютерних технологій, розроблених у ДР;

– допоміжні ілюстрації.

У додатки виносять громіздкі таблиці допоміжного характеру, блок-схеми, зразки форм таблиць тощо.

РОЗДІЛ 2 ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

2. 1 Підготовчий етап у виконанні дипломної роботи

2. 1. 1 Визначення напрямку дослідження

Графік виконання дипломної роботи затверджується на початку навчального року, контролюється науковим керівником і кафедрою. За порушення графіка студент може бути недопущений до захисту ДР.

Напрямок дослідження визначається відповідно до наукових інтересів студента, тематики наукових досліджень випускової кафедри, замовлень підприємств тощо. Вибираючи напрям дослідження, доцільно скористатися запропонованим профільною кафедрою переліком тем, що може уточнюватись або доповнюватись за бажанням студента та його наукового керівника.

2. 1. 2 Вибір і затвердження теми та плану дипломної роботи

Тема дипломної роботи повинна бути актуальною, мати теоретичне і прикладне значення, відповідати сучасному стану та перспективам розвитку науки, а також враховувати особистий інтерес студента.

Пропозиції щодо вибору теми ДР студент обговорює з науковим керівником.

Обрання керівника і теми дипломної роботи оформлюється написанням заяви визначеного взірця.

За поданням наукових керівників кафедра розглядає теми дипломної роботи й ухвалює рішення про їх затвердження. Тема ДР і науковий керівник закріплюються за студентом рішенням кафедри не пізніше, як на початку другого місяця першого семестру навчання.

Зміна або уточнення затвердженої теми ДР допускається не пізніше 2-х місяців до попереднього захисту дослідження на кафедрі.

2. 1. 3 Основні права та обов'язки студента і наукового керівника при написанні дипломної роботи

Виконання дипломної роботи повинно здійснюватися у тісній співпраці наукового керівника та студента відповідно до затвердженого індивідуального завдання на ДР.

Основні обов'язки наукового керівника дипломної роботи:

- 1) допомога студентів у виборі теми дипломної роботи;
- 2) погодження календарного плану щодо завдань на дипломну роботу, контроль за виконанням;
- 3) допомога студентів при встановленні змісту дипломної роботи;
- 4) надання систематичних консультацій щодо порядку, послідовності виконання дипломної роботи, визначення змісту та обсягу відповідних частин роботи;
- 5) допомагати студентів добирати наукові джерела, спеціалізовані дані (юридичні, архівні, статистичні тощо), які доцільно використовувати при виконанні дипломної роботи;
- 6) надання консультацій з питань виконання ДР та залучення

консультантів щодо відповідних розділів роботи (за необхідності);

7) перевірка виконання студентом проміжних етапів підготовки ДР і надання допомоги в її науковому редагуванні;

8) систематичний контроль щодо якості виконання ДР;

9) спрямування студента в питаннях апробації ДР;

10) підготовка висновку на засідання кафедри про допуск дипломної роботи до захисту в екзаменаційній комісії;

11) написання відгуку на дипломну роботу.

Основні права наукового керівника:

1) вимагати від студента дотримання встановленого графіка виконання дипломної роботи;

2) висловлювати зауваження щодо ДР, її окремих частин, повертати ДР студенту на додаткове опрацювання;

3) вимагати виправлення помилок;

4) приймати рішення про невідповідність ДР встановленим вимогам з інформуванням про це студента та завідувача кафедри, на якій виконується робота.

Основні обов'язки студента при виконанні дипломної роботи:

1) обрати тему ДР у строки, які щорічно визначаються розпорядженням підрозділу;

2) погодити завдання на дипломну роботу;

3) якісно і вчасно виконувати завдання наукового керівника;

4) дотримуватися календарного плану виконання дипломної роботи;

5) самостійно або за допомогою наукового керівника формувати перелік питань і практичних матеріалів, які належить зібрати і дослідити при виконанні ДР;

6) зібрати й систематизувати наукові джерела, які доцільно використати при виконанні ДР;

7) виконати дипломну роботу відповідно до календарного плану та даних методичних вказівок;

8) виконувати ДР із врахуванням зауважень наукового керівника, вчасно усувати недоліки, виявлені науковим керівником;

9) своєчасно подати дипломну роботу на відповідну кафедру;

10) захистити дипломну роботу перед екзаменаційною комісією, продемонструвавши рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Основні права студента при виконанні дипломної роботи:

1) одержувати від наукового керівника консультації щодо загальних вимог до виконання дипломної роботи, її змісту та оформлення, структури, плану, формулювання мети, завдань, висновків та положень наукової новизни;

2) звертатися до наукового керівника із запитаннями, які виникають при виконанні дипломної роботи;

3) бути проінформованим про недоліки дипломної роботи, а також терміни їх усунення;

4) за згодою наукового керівника брати участь у наукових конференціях

за результатами дослідження та публікувати їх у фахових виданнях.

2. 1. 4 Завершення роботи

Завершено ДР студент подає науковому керівникові (науковому консультантові) для перевірки та підготовки письмового відгуку на неї. Відгук наукового керівника (наукового консультанта) повинен містити наступне:

- актуальність теми дипломної роботи;
- ступінь самостійності та оволодіння методами дослідження у виконанні дипломної роботи;
- наукову новизну, правильність та обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу;
- практичну цінність отриманих результатів та їх значущість для науки і практики;
- висновок про відповідність дипломної роботи вимогам, що ставляться до такого виду робіт та допуск роботи до захисту.

Науковий керівник ДР може висловити зауваження і вказати на її недоліки. Підпис наукового керівника має супроводжуватись розшифрованою його прізвища, ім'я, по батькові, наукового ступеня, вченого звання. Якщо студент порушив встановлені календарним планом строки подання дипломної роботи, не погоджував із науковим керівником плану роботи, не інформував наукового керівника про хід написання дослідження та за наявності інших суттєвих порушень, науковий керівник вносить пропозицію про недопуск студента до захисту дипломної роботи, складаючи відповідну доповідну записку на ім'я голови екзаменаційної комісії за погодженням із завідувачем кафедри. Навіть у разі подання науковим керівником негативного відгуку, студент допускається до захисту дипломної роботи.

2. 1. 5 Рецензія на дипломну роботу

Рецензія на ДР є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дипломної роботи, гарантією точного і неухильного виконання встановлених вимог до дослідження. Від ретельності роботи рецензента, аргументованості й повноти його висновків залежить оцінка дипломної роботи на засіданнях екзаменаційної комісії.

Критичний підхід до ДР – це головний критерій високого професіоналізму рецензента та необхідна умова належної конструктивної дискусії під час захисту дипломної роботи.

Рецензія подається на кафедру не пізніше ніж за 3-5 днів до захисту ДР. При умові, якщо рецензія зовнішня, вона повинна бути завірена установою, організацією, де працює зовнішній рецензент.

У рецензії повинні бути висвітлені такі обов'язкові питання:

- актуальність обраної теми дипломної роботи;
- ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі, їх достовірність;

- практична цінність дипломної роботи;
- стиль викладу та оформлення роботи;
- зауваження щодо дипломної роботи ;
- висновок щодо відповідності дипломної роботи встановленим вимогам, а також про її допуск до захисту.

Рецензія подається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано або не рекомендовано) в екзаменаційній комісії і може бути оціненою.

За відсутності рецензії дипломна робота до захисту не допускається.

РОЗДІЛ 3

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ, ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ

3. 1. Загальні вимоги до оформлення дипломної роботи

Оформлення дипломної роботи має відповідати загальним вимогам до наукових робіт. Текст дипломної роботи набирають на комп'ютері через 1,5 міжрядкові інтервали (29-30 рядків на сторінці), друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм), шрифт текстового редактора – Word Times New Roman, розмір 14 мм. Поля: зліва – не менше 25 мм, справа – не менше 15 мм, зверху і знизу – не менше 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту однаковою.

Обсяг і форма написання дипломної роботи визначається випусковою кафедрою, але має містити, як правило, не менше 50 сторінок основного тексту роботи.

Кожну структурну частину роботи починають із нової сторінки. Заголовки структурних елементів роботи (ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) друкують великими літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки), шрифт напівжирний.

ЗМІСТ. Зазначають назви усіх структурних елементів ДР та номери їх початкових сторінок.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ. Уводять як структурний елемент роботи у вигляді окремого списку, який подають перед вступом. Перелік треба друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

Нумерація. Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, додатків, рисунків, таблиць подають *арабськими цифрами* без знака №.

Нумерація сторінок ДР має бути наскрізною (включаючи ілюстрації) і проставлятися у правому верхньому куті аркуша без крапки.

Першою сторінкою є титульний аркуш, який входить до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставиться. Нумерація сторінок проставляється, починаючи з другої сторінки тексту.

Після титульного аркуша розміщують анотацію. По центру великими

літерами й напівжирним шрифтом пишуть слово **АНОТАЦІЯ**. Її розмір повинен становити 0,5 сторінки.

Складові дипломної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

Номер розділу ставлять після слова «**РОЗДІЛ**» без крапки та з нового рядка друкують заголовок розділу великими літерами. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. Наприкінці номера підрозділу крапки не ставлять. Наприклад: «2. 3» (третій підрозділ другого розділу), за якою у тому ж рядку зазначають заголовок підрозділу. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. Наприкінці заголовка крапки не ставлять. Між підрозділами ставлять 2-3 пропуски.

Титульний аркуш. (див. додаток А). Скорочення у назвах міністерства, вищого навчального закладу та теми дипломної роботи не допускаються.

Оформлення посилань на інформаційні джерела. Під час роботи з різними джерелами науковий етикет вимагає точно відтворювати цитований текст, оскільки найменше скорочення може спотворити зміст, викладений автором. Посилання в тексті наводять у квадратних дужках із зазначенням джерела та сторінки, а саме: [32, с. 85]. Перша цифра у квадратних дужках відповідає номеру джерела у списку використаних джерел, друга – номеру сторінки.

Наприкінці дипломної роботи наводиться список використаних джерел. До цього списку включають публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, на які є посилання в роботі та чиї дослідження прямо чи опосередковано використано для засвідчення авторської думки. Усі джерела наводять мовою видання.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у ДР автор може оформляти за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій.

Оформлення допоміжних матеріалів. Допоміжними матеріалами є: *ілюстрації* (схеми, діаграми, графіки, креслення тощо), *формули*, *таблиці*, *додатки*.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, крім ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номера розділу та порядкового номера ілюстрації через крапку. Наприклад, Рис. 1. 2 – другий рисунок першого розділу. Номер, назва ілюстрації та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією, відокремлених крапкою. Наприклад:

Рис. 2. 3. Показники готовності вчителя до педагогічної діяльності

Ілюстрації слід наводити безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках

роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А 4, рекомендовано розміщувати в додатках.

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді *таблиць*. Таблицю потрібно розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому в тексті слово «таблиця» пишуть скорочено: «...у табл. 2. 1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись»: «див. табл. 3. 2».

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться в додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1. – перша таблиця другого розділу і розміщується у крайньому правому положенні над назвою таблиці.

Назву таблиці друкують жирним шрифтом малими літерами (крім першої великої) і розміщують над таблицею. Назва має бути стислою і відбивати зміст таблиці. Наприклад:

Таблиця 2.1

Рівні готовності вчителя до педагогічної діяльності

Формули нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу та порядкового номера формули в розділі, відокремлених крапкою. Номер формули зазначають на рівні формули в круглих дужках у крайньому правовому положенні, наприклад: (2.1) (перша формула другого розділу). Посилання на формули надають порядковим номером формули в дужках, наприклад: «... у формулі (2. 1)». Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів формули наводять під нею в тій послідовності, у якій вони подані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта записують з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки. Кожна формула відокремлюється від тексту одним вільним рядком.

При написанні дипломної роботи студент повинен посилатися на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться в дипломній роботі, або на ідеях і висновках яких розробляються проблеми, завдання, питання, вивченню яким присвячена робота. Такі посилання дають змогу відшукати документи, перевірити достовірність відомостей про цитування документа, забезпечують необхідну інформацію про нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися потрібно на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не включений до останнього видання.

Коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел із великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул із джерела, на яке є посилання в ДР.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними

дужками, наприклад, «... у працях [1-7]...».

Якщо в тексті дипломної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, то можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань.

Приклад:

Цитата в тексті: «...експеримент використовується для перевірки гіпотези і виділення причинно-наслідкових залежностей між факторами, що впливають на об'єкт, який вивчається» [8, с. 144].

Відповідний опис у переліку посилань:

Руснак І. Магістерська робота з педагогіки : навчально-методичний посібник. Чернівці, 2005. 208 с.

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи того друкованого твору потрібно наводити *цитати*. Науковий етикет передбачає точне відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором.

Загальні вимоги до цитування такі:

1) текст цитати починається і закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

2) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

3) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

4) при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, потрібно бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

5) якщо необхідно виявити ставлення автора ДР до окремих слів або думок із цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання.

У ДР можна *скорочувати* слова і словосполучення відповідно до ДСТУ 3582–2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила» (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ).

Додатки оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Кожний додаток друкується з нової сторінки.

Справа вгорі сторінки малими літерами з першої великої друкується

слово «Додаток» (але без знака №) і велика літера, що позначає додаток. Наприклад: «Додаток Б». Додатки позначають великими літерами української абетки, окрім Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, Додаток А.

Додаток повинен мати заголовок, надрукований малими літерами з першої великої. Текст кожного додатка, може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. Якщо зміст додатка не вміщується на одну сторінку, то на наступній сторінці у верхньому правому куті зазначається «Продовження додатка...». На останній сторінці наведеного додатку зазначаємо: «Закінчення додатка...».

3. 2 Перевірка на академічний плагіат

Порядок розгляду фактів академічного плагіату та інших видів порушень академічної доброчесності здійснюється на основі та у відповідності до Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Дипломна робота студента має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При виконанні дипломної роботи *студент зобов'язаний*:

- з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких він використовує при виконанні дипломної роботи;
- коректно застосовувати інформацію з інших джерел шляхом здійснення належного цитування;
- не допускати проявів академічної недоброчесності, серед яких академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація тощо.

Дипломна робота, у якій виявлено ознаки академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, не допускається до захисту та повертається студенту на виправлення та доопрацювання.

Види академічної відповідальності (зокрема, додаткові та/або деталізовані) учасників освітнього процесу за конкретні порушення академічної доброчесності визначаються спеціальними законами та/або внутрішніми положеннями закладу освіти, що мають бути затверджені (погоджені) основним колегіальним органом управління закладу освіти та погоджені з відповідними органами самоврядування здобувачів освіти в частині їхньої відповідальності (п. 3. 3. Кодексу честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).

Академічним плагіатом вважається оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Серед інших видів порушень академічної доброчесності, окрім академічного плагіату, є:

- самоплагіат – оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в

освітньому процесі;

- фальсифікація – свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу.

Для уникнення академічного плагіату при написанні дипломної роботи студент повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі дані.

Якщо в ДР використано запозичений матеріал без посилання на автора та джерело, то робота за рішенням кафедри знімається з розгляду.

Перевірці на плагіат підлягає основна частина роботи (без списку використаних джерел та додатків) в електронному вигляді у представлених форматах: *.doc, *.docx, *.rtf.

Кожен структурний підрозділ рішенням вченої ради затверджує відсотки унікальності дипломної роботи.

Перевірку на плагіат забезпечує одноразово і безкоштовно ректорат університету. Випускові кафедри забезпечуються при цьому демоверсіями ліцензійної програми на антиплагіат.

Науковий керівник та студент попередньо повинні бути ознайомлені з встановленими програмою показниками щодо оригінальності тексту. Якщо встановлено факт академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, то відповідальність лежить на авторів роботи.

Перевірка на плагіат має бути здійснена не пізніше ніж за 20 днів до захисту роботи, враховуючи і строк перевірки. Перевірка не повинна перевищувати десяти днів.

Результати перевірки на академічний плагіат потрібно обговорити на засіданні випускової кафедри.

Процедура перевірки на плагіат та її наслідки регулюються «Положенням про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

3.3. Підготовка до захисту дипломної роботи

Упродовж навчання за освітньою програмою другого (магістерського) рівня кафедра повинна передбачити в планах засідань кафедри чи наукових семінарів періодичну звітність керівника та студента про виконання дипломної роботи.

Після перевірки на академічний плагіат (не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку офіційного захисту) студент проходить процедуру попереднього захисту, відповідно до якого кафедра приймає остаточне рішення про допуск студента до захисту.

Попередній захист відбувається на випусковій кафедрі. Інформацію про допуск студентів до захисту дипломної роботи випускова кафедра подає в деканат факультету (інституту) як витяг з протоколу засідання кафедри, що містить дані про студентів та теми їхніх дипломних робіт.

До початку роботи Екзаменаційної комісії секретар відповідної ЕК формує наступні матеріали до захисту дипломних робіт:

- виконана дипломна робота;
- письмовий відгук наукового керівника (наукового консультанта);
- рецензія;
- подання голові ЕК щодо захисту дипломної роботи.

Окрім того, можуть бути подані інші матеріали, що характеризують наукову і практичну цінність виконаної роботи: друковані статті, тези, доповіді за темою роботи, документи, які підтверджують практичне застосування роботи тощо.

Захист дипломної роботи проводиться на відкритому засіданні ЕК за участю не менше ніж половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії чи його заступника. Члени ЕК ознайомлюються зі змістом роботи заздалегідь. Студентам доцільно запросити на захист своїх наукових керівників (наукових консультантів) та рецензентів з метою їх виступу за наслідками виконання дипломної роботи. Тривалість захисту дипломної роботи встановлюється до 20-ти хвилин.

Структура захисту дипломної роботи:

- доповідь студента про зміст та основні положення роботи;
- відповіді на запитання, адресовані автору дипломної роботи, від членів ЕК та осіб, присутніх на захисті;
- виступ наукового керівника або оголошення його відгуку;
- виступ рецензента або оголошення його рецензії;
- відповіді студента на зауваження, висловлені в рецензії на дипломну роботу;
- завершальне слово студента;
- рішення ЕК щодо оцінки роботи.

Доповідь необхідно підготувати заздалегідь. Вона може супроводжуватися мультимедійними чи технічними матеріалами. Доповідь не повинна перевищувати за часом 5-7 хвилин.

Доповідь починається зі звертання: «Вельмишановний пане голово! Шановні члени Державної екзаменаційної комісії!..» Далі студент коротко обґрунтовує актуальність теми дослідження, розкриває мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, показує, що вдалося встановити, виявити, довести і якими методами це досягнуто. У виступі потрібно також засвідчити елементи новизни, відзначити труднощі, з якими довелося зіткнутися в процесі дослідження. Особливу увагу необхідно приділити результатам, отриманим особисто автором (що саме запропоновано, одержано, удосконалено, рекомендовано тощо), обґрунтуванню їх достовірності, значущості для теорії та практики. У прикінцевій частині доповіді викладають основні результати та висновки роботи, їх реалізацію, можливі шляхи подальшого використання.

При цьому студент повинен врахувати, що його роботу члени ЕК вивчали заздалегідь, а зацікавлені особи мали змогу ознайомитися з її змістом на кафедрі. У зв'язку з цим будувати виступ студентів потрібно з огляду на нові теоретичні і прикладні положення, які автор розробив особисто.

Важливо, щоб мовлення студента було чітким, відповідати нормам сучасної української літературної мови, зрозумілим і переконливим. Не варто

готувати доповідь у спрощеній формі. Автор повинен зробити доповідь науковою, добре аргументованою, а отже, зрозумілою широкій аудиторії спеціалістів.

Під час захисту ДР студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження, зазначені у відгуку та рецензії, а також у виступах на захисті.

Студентові доцільно підготувати письмові відповіді на зауваження, які викладені у відгуку наукового керівника (наукового консультанта) та в рецензії. Саме письмова форма дає змогу під час захисту дати відповіді правильно й спокійно. Якщо можливі посилання на текст ДР, то їх обов'язково потрібно використати, оскільки це робить виступ більш переконливим й водночас акцентує на достовірності результатів дослідження.

Відповідати на запитання членів ЕК та присутніх на захисті необхідно лише по суті. Студентові треба виявляти скромність в оцінці своїх наукових результатів і тактовність стосовно тих, хто ставить запитання. Перед тим, як відповідати на запитання, варто уважно його дослухати, можна й записати, а також не забути висловити вдячність тому, хто питає.

Засідання ЕК, на якому відбувається захист дипломної роботи, оформляється протоколом. Результати захисту дипломної роботи визначаються оцінками «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», які оголошують у той самий день (відразу після оформлення протоколів засідання ЕК, підписаних головою, членами та секретарем ЕК, які брали участь у засіданні).

Рішення ЕК про оцінку знань, виявлених при захисті дипломної роботи, приймається ЕК на засіданні відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК, які брали участь в її засіданні. При однаковій кількості голосів, голос голови ЕК є вирішальним.

Студенти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили дипломну роботу на «відмінно», мають наукові публікації, є переможцями Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані членами ЕК до вступу в аспірантуру.

Якщо захист дипломної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, члени ЕК приймають рішення про те, що студент є неатестованим, про що відзначається у протоколі ЕК. Студент, який отримав незадовільну оцінку при захисті дипломної роботи, відраховується з вищого навчального закладу, про що йому видається академічна довідка. У випадку неявки студента на засідання ЕК для захисту дипломної роботи, у протоколі ЕК відзначається, що студент є неатестованим у зв'язку з неявкою на засідання ЕК.

Студенти, які у встановлений строк не захистили дипломну роботу, мають право на повторний її захист у наступний строк роботи ЕК протягом 3 років після закінчення ВНЗ на засадах, визначених ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Якщо захист дипломної роботи визнається незадовільним, ЕК встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму дипломну роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену відповідною кафедрою.

Усі засідання Екзаменаційної комісії протоколюються, вносяться оцінки, одержані при захисті дипломної роботи, особливі думки і зауваження членів

комісії, вказуються кваліфікація та державний документ (з відзнакою чи без відзнаки), що видається студенту-випускнику. Протокол підписують голова та члени Екзаменаційної комісії, які брали участь у засіданні.

Після закінчення роботи Екзаменаційної комісії голова комісії складає звіт, у якому дається аналіз рівня підготовки випускників зі спеціальності, якість виконання дипломних робіт, відповідність тематики та змісту робіт сучасним вимогам, характеристика знань студентів, виявлених під час захисту, недоліки в підготовці з окремих дисциплін (питань), висловлюються рекомендації щодо поліпшення навчального процесу.

Рукописи магістерських робіт та їх електронні версії, передані у десятиденний термін після захисту відповідно до акту передачі, зберігаються протягом п'яти років у науковій бібліотеці.

Загальні підсумки роботи Екзаменаційної комісії обговорюються на засіданні вченої ради факультету, інституту.

3. 4 Критерії оцінювання дипломної роботи

Екзаменаційна комісія при визначенні підсумкової оцінки дипломної роботи враховує змістовні аспекти роботи та якість захисту роботи.

При оцінюванні дипломної роботи беруть до уваги:

- вміння автора стисло, послідовно й чітко викласти сутність та результати дослідження;
- обґрунтованість мети дипломної роботи, логічність поставлених завдань і шляхи їх вирішення;
- відповідність розробки, аналізу, рішення проблеми кваліфікаційному рівню магістра;
- змістовність і цілісність структури дипломної роботи;
- інформативність заголовків і підрозділів щодо їхнього змісту, а також їх зв'язок з іншим текстом, логічний зв'язок між проблемою і розподілом дипломної роботи на розділи та підрозділи;
- оригінальність, правильна визначеність об'єкта і предмета дослідження;
- вміння знаходити і опрацювати наукову інформацію;
- використання сучасних методів обробки й аналізу інформації;
- надійність методів дослідження та достатність глибини дослідження;
- ґрунтовність отриманих теоретичних висновків, чіткість висновків і рекомендацій;
- практична цінність результатів дослідження й можливість їх практичного впровадження;
- правовий та соціально-економічний ефект від впровадження результатів дослідження;
- наявність всіх необхідних структурних елементів у роботі та їх логічна послідовність;
- відповідність дипломної роботи встановленим вимогам;
- загальне оформлення дипломної роботи;
- здатність автора аргументовано захищати свої пропозиції, думки та погляди;

- загальний рівень підготовки автора та володіння культурою наукової комунікації.

Результати захисту дипломних робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»); національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); системи ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (100-бальна шкала).

Особливості оцінювання різних форм дипломної роботи деталізуються підрозділами університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завгородня Т. К., Прокопів Л. М., Стражникова І. В. Методологія та технологія педагогічних досліджень : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 76 с.
2. Завгородня Т. К., Свинська В. В. Методичні вказівки до виконання дипломної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Івано-Франківськ : НАІР, 2015. 53 с.
3. Кловак Г. Методика підготовки і захист дипломних робіт : навчально-методичний посібник. Кив : Науковий світ, 2002. 84 с.
4. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL: <http://pnu.edu.ua/>
5. Кодекс честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» від 29 грудня 2015 року (зі змінами від 29 листопада 2017 року. URL: <http://pnu.edu.ua/>
6. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного оформлення списків літератури відповідно до вимог ДСТУ 8302 : 2015 / авт.-упоряд. Дзумедзей Р. О., Стрихар І. Я., Мазур Н. Г. Івано-Франківськ, 2017. 7 с.
7. Наказ Міністерства освіти і науки України. 12.01.2017. №40. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17>.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. URL : http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.
9. Олійник О. С., Романко С. М. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту дипломних робіт. Івано-Франківськ : Навчально-науковий Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. 46 с.
10. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL : <http://pnu.edu.ua/>
11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
12. Про освіту.: Закон України від 05.09.2017 №2145. URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

ДОДАТКИ

Додаток А

Взірець титульного аркуша ДР

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

_____

(назва навчально-наукового інституту, факультету)

_____

(повна назва кафедри)

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему _____

Виконав: студент ___ курсу, ___ групи

спеціальності _____

(шифр і назва спеціальності)

_____

(прізвище та ініціали студента)

Керівник _____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(науковий ступінь, вчене звання, посада прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – 20__р.

Взірець індивідуального завдання
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

Інститут, факультет _____

Кафедра _____

Освітній рівень _____

(шифр і назва)

Затверджено на засіданні

кафедри _____

Протокол № _____ від _____

Завідувач кафедри _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

керівник роботи _____

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Перелік питань, які потрібно розробити _____

3. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

п/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка

Студент _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Взірець форми відгуку наукового керівника

**ВІДГУК
на дипломну роботу**

студента _____
(прізвище, ім'я)

на тему _____
(назва теми)

(Текст відгуку)

_____ Загальна оцінка дипломної роботи та висновки щодо рекомендації до захисту в ДЕК.

Науковий керівник _____
(посада, місце роботи)

_____ (ініціали, прізвище)

_____ (підпис)

“ _____ ” _____ 20 _____ р.

**Взірець змісту дипломної роботи на тему:
«ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

ВСТУП

**РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

1.1 Творча активність як важлива педагогічна проблема сучасності

1.2 Особливості формування творчої активності в учнів молодшого
шкільного віку

1.3 Зміст, завдання та методи роботи з формування творчої
активності

Висновки до розділу 1

**РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПОЗАКЛАСНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

2.1 Основні форми позакласної діяльності щодо формування творчої
активності.

2.2 Формування творчої активності школярів на уроках позакласного
читання

2.3 Експериментальна перевірка шляхів формування творчої
активності молодших школярів

Висновки до розділу 2

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

**Приклади оформлення списку літератури згідно ДСТУ 8302:2015
«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні
положення та правила складання» з урахуванням правок (код УКНД
01.140.40) детально подані на <http://lib.pu.if.ua>**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги (монографії, підручники, посібники)	
Один автор	<p>Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.</p> <p>Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с.</p> <p>Кузніченко С. О. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» : наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків : Право, 2015. 164 с.</p> <p>Тертишник В. М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України: із змін. та допов. на 12 берез. 2016 р. 12-те вид., допов. і переробл. Київ : Правова єдність, 2016. 810 с.</p> <p>Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs: intelligence and America's quest for security. New York; London: New York University Press, 2000. 326 p.</p>
Два автори	<p>Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України : монографія. Харків, 2004. 192 с.</p> <p>Каткова Т. В., Каткова А. Г. Закінчення досудового слідства у кримінальних справах : практич. посіб. Харків : Право, 2011. 136 с.</p> <p>Петришина М. О., Петришин О. А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування : наук. доп. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2016. 44 с. (Серія «Наукові доповіді»).</p>
Три автори	<p>Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження : монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків, 2011. 312 с.</p> <p>Сичевський В. В., Харитонов Є. І., Олейніков Д. О. Науково-практичний коментар до розділу І Особливої частини Кримінального кодексу України (Злочини проти основ національної безпеки України) / Служба безпеки України. Харків, 2016. 232 с. (Бібліотека слідчого).</p> <p>Helfer M. E., Kempe R. S., Krugman R. D. The battered child. 5th ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1997. 700 p.</p>
Чотири і більше авторів	<p>Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Харків, 2013. 288 с.</p>

	<p>Коллективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / Є. І. Григоренко та ін. ; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2013. 352 с.</p> <p>The mutual fund industry: Competition and investor welfare / R. G. Hubbard et. al. New York, NY: Columbia University Press, 2010. 256 p.</p>
Автор(и) та редактор(и)/упорядник(и)	<p>Гель А. П., Семаков Г. С., Яковець І. С. Кримінально-виконавче право України : навч. посіб. / ред. А. Х. Степанюк. Київ, 2008. 624 с.</p> <p>Грошевий Ю. М. Вибрані праці / упоряд.: О. В. Капліна, В. І. Маринів. Харків, 2011. 656 с.</p> <p>Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України : монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ: УБС НБУ, 2008. 369 с.</p> <p>Plath S. The unabridged journals / ed. K. V. Kukil. New York, NY: Anchor, 2000. 680 p.</p>
Автор (и) та перекладач(и)	<p>Бэнтли Э. Жизнь драмы / перевод с англ. В. Воронина; предисл. И. Минакова. Москва : Айрис-пресс, 2004. 416 с.</p> <p>Laplace P. S. A philosophical essay on probabilities / trans.: F. W. Truscott, F. L. Emory. Original work published 1814. New York, NY : Dover, 1951. 196 p.</p>
Без зазначення автора	<p>Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення : колект. моногр. / за наук. ред. Д. В. Задихайла. Харків, 2013. 520 с. (Серія "Наукові праці кафедри господарського права Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого"; т. 1).</p> <p>Конституція України : наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2012. 1128 с.</p> <p>Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 30 верес. 2016 р. Київ : Нац. акад. прокуратури України. 2016. 432 с.</p> <p>Twenty-four hours a day. Miami, FL: BN Publishing, 2010. 400 p.</p>
Багатотомні видання	<p>Теорія і методика фізичного виховання : в 2 т. / ред. Т. Ю. Круцевич ; пер. з рос. Л. К. Кожевнікової. Київ, 2008. Т. 1 : Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 392 с. ; Т. 2 : Методика фізичного виховання різних груп населення. 368 с.</p>
Окремий том	<p>Франко І. Из секретів поетичної творчості // Франко І. Зібрання творів : у 50-ти т. / АН УРСР. Ін-т л-ри ; редкол. : Є. Кирилюк (голов. ред.) та ін. Київ : Наук. думка, 1976–1986. Т. 31 : Літературно-критичні праці (1897–1899) / уклад. Ф. Лось. 1981. 596 с.</p>
Інші видання	
Автореферати дисертацій	<p>Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків,</p>

	<p>2010. 36 с.</p> <p>Лісов О. С. Новітня вітчизняна історіографія створення та діяльності розвідки і контррозвідки України у 1917–1991 роках : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 20.02.22 / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняхівського. Київ, 2017. 20 с.</p>
Дисертації	<p>Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : дис д- ра юрид. наук : 12.00.07 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2016. 573 с.</p> <p>Костєнко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 183 с.</p> <p>Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures : Doctoral dissertation / University at Albany. Albany, NY, 1998. 150 p.</p>
Архівні документи	<p>Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.</p> <p>Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.</p>
Препринти	<p>Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т з проблем безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт / НАН України, Ін-т проблем безпеки АЕС; 06-1).</p>
Стандарти	<p>ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. [Чинний від 2010-02-18]. Вид. офіц. Київ, 2010. 16 с. (Інформація та документація).</p> <p>ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). [На заміну ДСТУ 3582-97; чинний від 2013-08-22]. Вид. офіц. Київ: Мінекономрозвитку України, 2014. 15 с. (Інформація та документація).</p>
Авторські свідоцтва	<p>А. с. 1810306 СССР, МКИ5 С 1/469. Способ деминерализации водных растворов / В. Д. Гребенюк, Н. П. Стрижак, В. В. Гончарук, А. О. Самсони-Тодоров, А. В. Гречко. № 4934753; заявл. 08.05.91; опубл. 23.04.93, Бюл. № 15</p>
Патенти	<p>Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання йодиду цезію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.</p>
Заявка	<p>Заявка u 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) B01J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину наночасток срібла / О. А. Півоваров, М. І. Воробійова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ “Укр. держ. хім.-технол. ун-т”. № u 2014 06343; заявл. 10.06.14.</p>
Бібліографічні	<p>Володимир Володимирович Сташис: (до 85-річчя від дня народж. та</p>

показчики	60-річчя наук.-пед. і громад. діяльності) / Нац. акад. прав. наук України; упоряд.: В. І. Борисов, В. І. Тютюгін, Л. М. Демидова. Харків, 2010. 108 с. (Біографія і бібліографія вчених-правознавців). Систематизований показчик матеріалів з питань адміністративної реформи, опублікованих у Віснику Національної академії державного управління за 1997– 2005 роки / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; уклад.: О. О. Бабінова, О. Г. Белінська. Київ, 2006. 11 с.
Каталоги	Історико-правова спадщина України: кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області: кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін.; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів, 2003. 160 с.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.
Частина видання	
Розділ книги	Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. Кримінологія. Загальна та Особлива частини : підручник / ред. В. В. Голіна. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2009. Розд. 15. С. 138–145. Тацій В. Я. Повертаючись до питання боротьби зі злочинами у сфері приватизації. Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю. Харків : Право, 2010. С. 221–229. Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв, 2016. С. 87–109. O'Neil J. M., Egan J. Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. Gender issues across the life cycle / Ed. B. R. Wainrib. New York, NY: Springer, 1992. P. 107–123.
Стаття з довідкового видання	Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. <i>Великий енциклопедичний юридичний словник</i> / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 550. Bergmann P. G. Relativity. <i>The New Encyclopedia Britannica</i> . Chicago, IL: Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.
Стаття з	Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання

<p>продовжувано го видання</p>	<p>екологічної кризи в епоху глобалізації. <i>Проблеми законності</i>. 2013. Вип. 123. С. 65–77.</p> <p>Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу: українські реалії. <i>Вісник Національної академії правових наук України</i>. 2010. № 2. С. 28–39.</p> <p>Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. <i>Вісник ЖНАЕУ</i>. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58.</p> <p>Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. <i>Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis</i>. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.</p>
<p>Стаття з періодичного видання (журнал, газета)</p>	<p>Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. <i>Часопис Київського університету права</i>. 2016. № 4. С. 84–88.</p> <p>Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. <i>Право України</i>. 2009. № 10. С. 57–60.</p> <p>Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i>. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.</p> <p>Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. <i>Голос України</i>. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.</p>
<p>Рецензії</p>	<p>Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. <i>Віче</i>. 2016. № 1/2. С. 20–21. Рец. на кн.: Третьякова В. Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем : монографія. Київ : Кондор, 2013. 407 с.</p> <p>Драч О. О. [Рецензія]. <i>Український історичний журнал</i>, 2016. № 1. С. 217–219. Рец. на кн.: Темченко А. І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси : ІнтралігаТОР, 2015. 112 с.</p> <p>Csikos R., Garcia E., Worley R. Book Reviews. <i>Journal of Criminal Justice Education</i>. 2010. Vol. 21, No. 1. P. 93–99. Review of the book: Beck E., Britto S., Andrews A. In the shadow of death: Restorative justice and death row families. Oxford, NY: Oxford University Press, 2007. 336 p.</p>
<p>Інтерв'ю</p>	<p>Бубка С. Копенгаген: олімпійські зустрічі : [інтерв'ю з президентом НОК України С. Бубкою про роботу 121 сесії МОК]; інтерв'ю вела Г. Нечаєва. <i>Олімпійська арена</i>. 2009. №10. С. 2–4</p>
<p>Тези, доповідь</p>	<p>Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. <i>Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин</i> : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.). Харків: Право, 2017. С. 7–9.</p>

	<p>Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні: матеріали ХХІІ Харків. політолог. читань (м. Харків, 21 трав. 2009 р.). Харків, 2009. С. 47–49.</p> <p>Wu C. K., Makhlof M. M. Predicting the response of Aluminium casting alloys to heat treatment. Light Metals 2011: Proceedings of the technical sessions presented by the TMS Aluminium Committee at the TMS 2011 Annual Meeting & Exhibition, San Diego, California, USA, 27 February – 3 March, 2011. Hoboken, NJ: Wiley, 2011. P. 834–836.</p>
Неопубліковані документи	
Депоновані наукові праці	Тріщ Б. М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. В ДНТБ України 11.12.01, № 239.
Звіт про НДР	Розвиток науково-видавничої справи на початковому та сучасному етапах діяльності Національної академії наук України : звіт про НДР (заключний) ВД “Академперіодика ” НАН України; кер. Я. С. Яцків. Київ, 2015. 112 с. № ДР 0113U001213.
Архівний документ	Матеріали Ради Народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8-12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1-3.
Нормативно-правові та інші юридичні акти, опубліковані в офіційних джерелах оприлюднення, в тому числі електронні ресурси	
	<p>Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2016. 82 с.</p> <p>Конституційний Суд України: рішення, висновки / відп. ред. А. С. Головін; уклад.: К. О. Пігнаста, О. І. Кравченко. Київ: Логос, 2011. Кн. 10. 431 с.</p> <p>Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд. П. М. Любченко. Харків : ФІНН, 2010. 303 с.</p> <p>Національна доктрина розвитку освіти: затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. Освіта. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.</p> <p>Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389- VIII. Голос України. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.</p> <p>Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). Офіційний вісник України. 2013. № 3. Ст. 91.</p> <p>Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій: постанова Каб. Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. Офіційний вісник України. 1998. № 28. Ст. 1062.</p>

Електронні ресурси	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата звернення: 02.11.2017). Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. <i>Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні</i> . Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. <i>Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)</i> . 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. <i>Journal of Popular Culture</i> . 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).

Примітки:

1.Бібліографічний опис оформлюється згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2015 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».

2.Опис складається з елементів, які поділяються на обов'язкові та факультативні. У бібліографічному описі можуть бути тільки обов'язкові чи обов'язкові та факультативні елементи. Обов'язкові елементи містять бібліографічні відомості, які забезпечують ідентифікацію документа. Їх наводять у будь-якому описі.